

سرشناسه: صالحی امیری، سید رضا، ۱۳۴۰-
عنوان و نام پدیدآور: امنیت اجتماعی / نویسندگان: سیدرضا صالحی امیری، افسر افشار نادری؛ [به سفارش] پژوهشکده تحقیقات راهبردی مجمع تشخیص مصلحت نظام، گروه پژوهشی فرهنگی و اجتماعی.
مشخصات نشر: تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۲۴۷ ص؛ جدول، نمودار.
شابک: ۷۵۰۰۰ ریال؛ 978-600-290-035-7
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: امنیت ملی - ایران
موضوع: امنیت ملی
موضوع: امنیت ملی - ایران - تهران - نمونه پژوهی
شناسه افزوده: افشار نادری، افسر، ۱۳۳۴-
شناسه افزوده: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، پژوهشکده تحقیقات راهبردی، گروه پژوهشی فرهنگی و اجتماعی.
شناسه افزوده: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ص ۸۵۳/۷۸
رده بندی دیویی: ۳۵۵/۰۳۲۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۳۱۹۹۲

مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام
پژوهشکده تحقیقات راهبردی گروه پژوهشی فرهنگی و اجتماعی
عنوان: امنیت اجتماعی

نویسندگان: دکتر سید رضا صالحی امیری (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات) و افسر افشار نادری
گرافیک و ناظر چاپ: مصطفی اعلا، جلدی
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مرکز تحقیقات استراتژیک

شابک: 978-600-290-035-7

نشانی: انتهای خیابان پاسداران - ضلع جنوبی بوستان نیاوران - شماره ۸۰۲

پایگاه رایانهای: www.csr.ir پست الکترونیکی: cultural@csr.ir

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، روبه روی دانشگاه تهران، مجتمع تجاری

- اداری فروزنده، طبقه اول، واحد ۴۲۰

تلفن و نمابر: ۶۶۴۷۷۶۲۵، ۶۶۴۷۷۶۲۴

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول: مفهوم‌شناسی امنیت.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
۱. تعاریف امنیت.....	۱۸
۲. مفهوم‌شناسی امنیت.....	۲۰
۲-۱. نسبی بودن.....	۲۳
۲-۲. چهره دوگانه.....	۲۴
۲-۳. چند بعدی بودن.....	۲۵
۲-۴. داخلی و خارجی بودن.....	۲۶
۲-۵. ذهنی و عینی بودن.....	۲۷
۲-۶. سخت‌افزاری و نرم‌افزاری بودن.....	۲۸
۳. فرایند تاریخی تکوین مفهوم امنیت.....	۲۸
۴. گونه‌شناسی امنیت.....	۳۲
۴-۱. گونه‌شناسی امنیت از نظر پژوهشگران.....	۳۴
۴-۲. امنیت در تفکرات فلاسفه سیاسی.....	۴۱

۴۴	۵. رویکردهای اساسی پیرامون ماهیت امنیت.....
۴۴	۵-۱. گفتمان امنیت منفی.....
۴۵	۵-۲. گفتمان امنیت مثبت.....
۴۷	۶. رویکرد سنتی و نوین در مقوله امنیت اجتماعی.....
۴۷	۶-۱. رویکرد سنتی به مفهوم امنیت اجتماعی.....
۴۸	۶-۲. رویکرد مدرن به مفهوم امنیت اجتماعی.....
۴۸	۷. دیدگاه‌های صاحب‌نظران جدید درباره امنیت.....
۴۹	۷-۱. مولار.....
۵۱	۷-۲. باری بوزان.....
۵۴	۷-۳. ویور.....
۵۶	۸. امنیت از دیدگاه اسلام.....
۵۹	۸-۱. امنیت و نظم داخلی از دیدگاه امام علی (ع).....
۶۲	۹. امنیت در قانون اساسی.....
۶۵	فصل دوم: مبانی نظری.....
۶۷	مقدمه.....
۷۱	۱. مارکس و امنیت اجتماعی.....
۷۴	۱-۱. ارزیابی دیدگاه مارکسیستی.....
۷۵	۲. پارسونز و امنیت اجتماعی.....
۷۵	۲-۱. ساخت و نظام اجتماعی از دیدگاه پارسونز.....
۷۶	۲-۲. نظام کنش اجتماعی از دید پارسونز.....
۷۸	۲-۳. کارکردهای نظام کنش.....
۸۲	۲-۴. اختلال در کارکردها (ناامنی اجتماعی).....
۸۷	۳. کارکردگرایی ساختاری.....

فصل سوم: مروری بر یافته‌ها.....	۹۳
مقدمه.....	۹۵
۱. طراحی الگوی ارتقای مدیریت امنیت اجتماعی و فرهنگی.....	۹۹
۱-۱. مدیریت فرهنگی.....	۱۰۰
۱-۲. مدیریت اجتماعی.....	۱۰۰
۲. مسائل اجتماعی و تهدیدات امنیت اجتماعی ایران.....	۱۰۱
۲-۱. طلاق و گسستگی خانواده (فروپاشی خانواده).....	۱۰۲
۲-۲. فساد اداری و سوء استفاده از قدرت.....	۱۰۳
۲-۳. اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر.....	۱۰۶
۲-۴. سرگستگی هویتی و روانی.....	۱۰۸
۲-۵. فقر.....	۱۱۰
۲-۶. فرسایش سرمایه اجتماعی.....	۱۱۳
۲-۷. بحران زیست‌محیطی.....	۱۱۵
۲-۸. مهاجرت نخبگان.....	۱۱۹
۲-۹. جمعیت.....	۱۲۴
۲-۱۰. اشتغال و بیکاری.....	۱۲۷
۲-۱۱. بزهکاری نوجوانان و کودکان خیابانی.....	۱۳۱
۲-۱۲. افول اعتماد اجتماعی.....	۱۳۲
۲-۱۳. مسائل خانواده.....	۱۳۵
۲-۱۴. افول ارزش‌های اخلاقی.....	۱۴۱
۲-۱۵. بیماری‌ها و فشارهای روانی.....	۱۴۴
۳. عوامل ایجاد امنیت اجتماعی در ایران.....	۱۴۵
۴. پیامدهای امنیت اجتماعی در ایران.....	۱۴۶

۵. مبانی و مصادیق امنیت اجتماعی و حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۴۸
۶. عوامل مقوم امنیت اجتماعی در ایران.....	۱۴۹
۷. آمار مربوط به جرائم در تهران.....	۱۵۱
۸. یافته‌های توصیفی پژوهش.....	۱۵۵
۹. تحلیل یافته‌های مربوط به حوزه‌های مختلف امنیت در تهران.....	۱۶۱
۱۰. آزمون فرضیه‌ها.....	۱۶۶
۱۱. استنباط یافته‌ها.....	۱۷۹
فصل چهارم: نتایج و پیشنهادات.....	۱۸۷
مقدمه.....	۱۸۹
۱. جامعه ریسک‌پذیر.....	۱۹۲
۲. ایجاد اعتماد در تمامی سطوح.....	۱۹۷
۳. ارتباط اعتماد با ریسک در جامعه.....	۲۰۱
۴. مزایای افزایش سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی.....	۲۰۳
۵. تئوری فرهنگی امنیت اجتماعی.....	۲۰۵
۶. راهکارهای پیشنهادی.....	۲۰۶
۱-۶. تحکیم بنیان خانواده.....	۲۰۶
۲-۶. جلوگیری از مهاجرت نخبگان.....	۲۱۱
۳-۶. مقابله با فساد مالی و اداری.....	۲۱۳
۴-۶. سامان بخشیدن به اقتصاد.....	۲۱۵
۵-۶. تقویت سرمایه اجتماعی.....	۲۱۷
۶-۶. تقویت ارتباط میان نسل‌ها.....	۲۱۹
۷-۶. توسعه اجتماعی.....	۲۲۷

۶-۸. آزادی و مردم‌سالاری	۲۲۸
۶-۹. تقویت ابعاد معنوی و اخلاقی دین	۲۳۰
۶-۱۰. امنیت در حوزه قانون‌گذاری	۲۳۲
۶-۱۱. نقش نهادهای اجتماعی فرهنگی در تأمین امنیت اجتماعی	۲۳۳
۶-۱۲. بگوش نظام‌مند به امنیت	۲۳۶
فهرست منابع	۲۳۷
الف) منابع فارسی	۲۳۷
ب) منابع لاتین	۲۴۲
پیوست	۲۴۵

پیشگفتار

یکی از مقتضیات حتمی زندگی بشر، تأمین امنیت است. از نظر فلاسفه سیاسی و اجتماعی اصولاً یکی از دلایل اساسی تن دادن انسان به زندگی جمعی - علی‌رغم مشکلاتی همچون تحدید آزادی - نیاز حیاتی به تأمین امنیت بوده است. از این منظر، تشکیل اجتماعات و ایجاد دولت‌ها از نیاز بشر به امنیت سرچشمه می‌گیرد. با توجه به اهمیت اساسی امنیت در زندگی بشر، از دیرباز اندیشمندان و متفکرین مختلف به اندیشه‌ورزی در باب امنیت پرداخته‌اند و هر یک ابعاد متنوع و گوناگون این پدیده را مورد واکاوی قرار داده‌اند و از این رهگذر امنیت را به ابعادی همچون امنیت اقتصادی، سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و غیره تقسیم‌بندی کرده‌اند. در این میان مفهوم امنیت اجتماعی از شمول و گستردگی خاصی برخوردار است؛ چراکه طیف وسیعی از نیازهای انسان - از نیازهای بیولوژیک تا نیازهای معنوی و هویت‌جویی - را در بر می‌گیرد.

بنابراین بحث و بررسی دقیق پیرامون مسئله امنیت اجتماعی در ایران امری ضروری به شمار می‌آید. نگارندگان با توجه به تأملات و تجربیات خویش در این زمینه بر آن شدند تا به واکاوی مسئله خطیر امنیت اجتماعی در جامعه ایران بپردازند. در این کتاب تلاش شده است امنیت اجتماعی از

دو بعد انتزاعی و انضمامی مورد مطالعه قرار گرفته و ابعاد مختلف آن مورد واکاوی قرار گیرد.

با عنایت به گسترده‌گی مسائل مبتلابه شهر تهران در بعد امنیت، نگارندگان تهران را به عنوان نمونه‌ای از کلیت جامعه ایران در نظر گرفته و جهت مستند کردن تأملات نظری خویش، داده‌های عینی این شهر را مورد توجه قرار داده‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که وضعیت امنیت اجتماعی در ایران در حد مطلوب و مورد انتظار نیست و چنانچه مسئولان امر به اندیشه چاره‌جویی عاجل و جدی در این زمینه نپردازند، در آینده‌ای نه چندان دور وضعیت بحرانی خواهد شد. در این کتاب تلاش شده است با نگرش واقع‌گرایانه، ضمن رصد وضعیت فعلی و معضلات و مشکلات آشکار و پنهان موجود در حوزه مسائل امنیت اجتماعی در کشور در حد مقدرات خود، راهکارهای مقتضی حل و فصل در این حوزه نیز ارائه شود. سؤالات اساسی مطرح در این کتاب عبارتند از:

۱. افراد تا چه حد در شرایط و موقعیت‌های مختلف زندگی روزانه خویش احساس امنیت می‌کنند؟
۲. هر یک از عوامل تولید و ایجادکننده امنیت چه میزان در تبیین و شکل‌گیری احساس امنیت شهروندان سهم دارند؟
۳. کدام‌یک از عوامل و نهادها در تولید و ایجاد امنیت فردی در جامعه نقش مؤثرتری دارند؟
۴. آمار مربوط به جرائم، چه میزان ریسک‌پذیری شهروندان را نشان می‌دهد؟

۵. نگرش به تفکیک مشخصات زمینه‌ای گروه‌های مختلف، شامل جنس، سن، تحصیلات، وضعیت تأهل و شغل در ارتباط با متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی چگونه توزیع می‌شود و آیا بین نگرش‌های گروه‌های مختلف افراد در ارتباط با متغیر مذکور تفاوت معناداری وجود

دارد؟

۶. از نگاه افراد، نیروهای ضامن امنیت، از جمله نیروهای انتظامی، قوه قضاییه و پلیس تا چه حد در ایجاد امنیت در جامعه موفق عمل کرده‌اند؟
۷. آمار جرائم، اسناد و سنجش احساس ناامنی چقدر با یکدیگر تفاوت

دارد؟

۸. امنیت را در نظام اجتماعی چگونه می‌توان ایجاد کرد و ارتقا داد؟
جامعه آماری در این کتاب شامل همه خانوارهای شهر تهران است که در زمان تحقیق ساکن دائم در یکی از مناطق ۲۲گانه این شهر بوده‌اند. طبق آمارهای موجود در واحد اطلاع‌رسانی مرکز آمار ایران، بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵، جمعیت شهر تهران ۷/۸۷۲/۲۸۰ نفر است. در محاسبه جمعیت آماری در زمان پژوهش (سال ۱۳۸۷) افراد ۱۷ سال به بالا مورد نظر قرار گرفته‌اند.

در خاتمه جا دارد از کلیه عزیزانی که در فرایند تهیه و چاپ این مجلد یاریگر ما بودند، کمال سپاس و قدردانی را بنماییم. همچنین سپاس ویژه از ریاست محترم مرکز تحقیقات استراتژیک به‌خاطر حمایت‌های بی‌دریغشان، برادر ارجمند جناب آقای عبدالحسین ضمیری، سرکار خادم فرناز سربندی و سایر دوستان در معاونت فرهنگی و اجتماعی. همچنین جناب آقای مهندس معظم‌زاده معاون محترم اجرایی و ارتباطات و همکاران واحد انتشارات زحمات زیادی در چاپ این مجلد کشیدند که در این مجال از تمامی این بزرگواران سپاسگزاری می‌نماییم.

سیدرضا صالحی امیری

افسر افشار نادری